

דרכי הגאולה

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת וארא

מעלת לימוד התורה • גאולת מצרים בחסד ולא בזכות • מדוע היה צריך לקדש את הבכורות • הסבר ה'קדושת לוי' לשאלת למה הרעות • הסבר נחלת יעקב לשאלת למה הרעות ותשובת ה' • הצורך ביד חזקה וזרוע נטויה • גאולה בשביל הברית • הקשר המוחלט לתורה וארץ ישראל • מכות מצרים – שיעורים באמונה • מדרגת הניסים ומדרגת משה רבנו

מעלת לימוד התורה

'אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו', שאנחנו זוכים לעסוק בתורה, ואין דבר יותר גדול מלעסוק בדבר ה'. זה הדבר הכי גדול שיכול להיות בעולם. אסור להתרגל לזה. חייבים תמיד לזכור זאת. זו ההתחברות לריבונו של עולם בצורה הכי גדולה שיכולה להיות. ולכן הלימוד צריך להיות תמיד בשמחה בדבקות בהתרוממות. כמובן מזה נובעים כל התוצאות של ההצלחה בזיכרון בהבנה וכדומה.

גאולת מצרים בחסד ולא בזכות

אנחנו בפרשיות יציאת מצרים. נאמר בתחילת פרשת וארא: "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' (שמות ו, ב), המשך לסוף הפרשה הקודמת פרשת שמות.

אני רוצה להביא מדברי ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ב'קדושת לוי', על הפסוקים האלו. משה אומר לה' "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי" (שמות ה, כב), וה' משיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרְשֶׁם מֵאֶרֶץ" (שמות ו, א).

משה בא אל בני ישראל ואומר להם, הקב"ה שלח אותי להוציא אתכם מארץ מצרים. ויאמן העם, העם מאמין, ויקדו וישתחוו. הם בטוחים ומאמינים שב"ה הנה הגיעה הגאולה, ומשה ילך אל פרעה יקבל את האישור ועם ישראל יוצא מהשעבוד והולכים לארץ ישראל. והנה משה מגיע אל פרעה, ופרעה אומר 'לא ידעתי את ה' - מה פתאום שאני אשמע בקולו, והוא מכביד את לבו, את העינויים ואת העבודה. ישראל לא חשבו שזה מה שאמור להיות, הרי עכשיו הם צריכים לצאת ממצרים, ואז כשהם רואים את משה יוצא מבית פרעה ומתלוננים עליו משה אומר לה': "למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני"?

מסביר בעל 'קדושת לוי' שיש שתי גאולות. יש גאולה שישראל נגאלים משום שהם ראויים, הם עוסקים בתורה במצוות בגמילות חסדים ואז הגאולה באה באופן נוח באופן פשוט. בגאולה כזו הקב"ה לא צריך לעשות גבורות כדי להוציא את ישראל מהגלות. ויש גאולה שישראל לא ראויים והקדוש ברוך הוא צריך להוציא אותם בכוח. הרי לא צודק כביכול להוציא את ישראל והקדוש ברוך הוא צריך להתגבר, לא על אחרים, אלא כביכול לכפות את עצמו, ובכל זאת להוציא את ישראל ממצרים. בגאולת מצרים, ישראל לא היו ראויים ואף על פי כן הקב"ה רצה לגאול את ישראל, ולכן הקדוש ברוך הוא אמר למשה כי ישאלו מה שמי, תגיד להם שהשם שלי הוא אהיה, באמת עכשיו אתם לא ראויים, אתם נגאלים עכשיו רק בזכות שאחר מכן תעבדו את ה' על ההר הזה, ותעשו את רצון ה', בגלל העתיד אני גואל אתכם.

לעומת זאת אצל האבות, כשהקדוש ברוך הוא מזכיר את האבות הוא מזכיר את שם הויה ולא אומר 'אהיה', כי האבות היו במדרגה שה' יכול להתגלות אליהם. והוא מבאר שזה מה שאנחנו אומרים בתפילה: 'כי אל גואל חזק אתה' מה זה

חזק, מספיק 'כי אל גואל אתה', אלא שיש פעמים שהקדוש ברוך הוא צריך לגאול את ישראל ולהתחזק, ישראל לא ראויים, צריך להתגבר על הקושי הזה שלא ראוי לגאול את ישראל, וריבוננו של עולם מתגבר. זה מה שאנחנו גם אומרים 'גאלנו מהרה למען שמך' - בשבילך לא בשבילנו כי אנחנו לא במצב שראויים, אז 'גאלנו למען שמך כי אל גואל חזק אתה'.

מדוע צריך לקדש את הבכורות?

ה'קדושת לוי' מבאר על פי זה מה שכתוב בפרשת קדש: "קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא" (שמות יג, ב) ומשה אומר לישראל: "זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֶתֶם מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֶבְדִּים כִּי בַחֲזֶק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה" (שם פס' ג). מדוע משה היה צריך להזכיר זאת, ומבאר שישיראל יגידו אנחנו היינו ראויים ולכן ניצלנו, ואין צורך להקדיש את הבכורים. ומשה אומר להם לא, הקדוש ברוך הוא הוציא אתכם בחוזק יד, לא בחוזק יד כלפי הגויים, אלא כלפי המצב הרוחני שלכם שלא הייתם ראויים. הקב"ה גאל אתכם, והקב"ה פדה את בכורות ישראל שהיו אמורים להיהרג, לכן אתם צריכים לקדש כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה.

הסבר ר' לוי יצחק לשאלת 'למה הרעות'

נחזור אל הפסוק: "למה הרעות לעם הזה ולמה זה שלחתני". אומר הקדוש לוי, משה רבינו, היה דבוק בקדוש ברוך הוא דבקות מוחלטת. ראה את ריבוננו של עולם כביכול במוחש. הוא חי את האמונה במלואה שהקדוש ברוך הוא ברא את כל עולמו, וכל מה שקורה בעולם זה על פי ריבוננו של עולם, שיויתי ה' לנגדי תמיד. הוא לא יכול להבין שיש מצב כזה שיש אנשים רשעים שלא מאמינים בריבוננו של עולם, ולא יודעים שכל הנהגתו לטובה. וכך כותב:

משה רבינו עליו השלום תמה תמיהה גדולה על ישראל איך הם לא מאמינים בדברי הבורא שאמר להם ה' אלוקי אבותיכם יגאל אתכם... וישראל מקטני אמנה כמו שאומרים חז"ל ולא האמינו כל כך לדברי משה

רבינו מפי ה' ואמרו ישפוט ה' וזה היה זר בעיני משה, וזה שאמר משה אל ה' למה הרעות לעם הזה? למה נתת להם יצר הרע גדול כל כך?

דברי הקדושת לוי מבוססים על הגמרא בברכות (לב). שאומרת אלמלי ארבעה דברים נתמוטטו שונאיהם של ישראל, ואחד מהם יצר הרע. כלומר לולי הקדוש ברוך הוא שנתן יצר הרע בישראל לא היה תירוץ להתנהגות שלהם, וזה מה שמשה אמר 'למה הרעות'. למה נתת להם יצר הרע שיהיו אנשים כאלה שהם לא מאמינים. אני לא יכול להנהיג אנשים כאלה שהם כל כך רחוקים ונמצאים במקום אחר, למה זה שלחתני. והקדוש ברוך הוא אומר לו אתה תראה שכל העיכובים הללו הם לטובה, כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו.

הסבר ה'נחלת יעקב' לשאלת 'למה הרעות' ותשובת ה'

כעין הדבר הזה ראיתי גם שבעל 'הנתיבות' בספרו 'נחלת יעקב' על הפרשה אומר. "למה הרעות לעם הזה" – כשרואים הרשעים פתאום קשיים שבאים עליהם, הם נהיים רעים יותר. יש להם ביקורת למה הקדוש ברוך הוא מרע לנו, למה אנו סובלים - הם נהיים יותר רשעים. הצדיקים כמובן מאמינים שהכול לטובה.

חז"ל אומרים שמשה פגש בדרך את דתן ואבירם שאחר כך התגלו כרשעים, והם אלו שאמרו למשה 'ישפוט ה' וכו' אז הוא אומר: 'למה הרעות לעם הזה ולמה זה שלחתני', כלומר למה הרעות למה אתה עושה להם ניסיונות כאלו שגורמים להם להיעשות יותר רעים, ו'למה זה שלחתני' לצדיקים שאתה לא מציל אותם, והקדוש ברוך הוא משיב לו: "אתה תראה כי ביד חזקה ישלחם" זה נאמר כנגד הצדיקים שהוא ישלחם והצדיקים ישמחו לצאת ממצרים, 'וביד חזקה יגרשם' זה נאמר כנגד הרשעים שלא רוצים לצאת, ואחר כך כשמוציאים אותם, הם אומרים "ניתנה ראש ונשובה מצרימה". הרשעים לא רוצים לצאת, והקדוש ברוך הוא גורם שיהיו מגורשים, "כי לא ידח ממנו נידח". הקדוש ברוך הוא לא יכול לוותר על אף אחד מישראל אפילו לא על הרשעים, הוא רוצה שכולם יצאו. אמנם עכשיו הם במצב של רשעים, אבל בסופו של דבר הקדוש ברוך הוא רוצה שמכל בני ישראל לא ידח ממנו נידח. וזה הפירוש 'ביד חזקה' כמו שהנביא אומר "בְּיַד

חֲזָקָה... אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם" (יחזקאל כ, לג) אתם לא רוצים, אני רוצה שתהיו בניי שתחזרו אלי, ביד חזקה אני אמלוך עליכם.

הקדוש ברוך הוא משיב למשה: "וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'".
 הקדוש ברוך הוא אמר קודם למשה: "וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשָׁמַי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם". אני עכשיו צריך להופיע בהופעה עליונה שהיא מעל הטבע. עד עכשיו העולם התנהג באופן טבעי, גם ההצלחות של האבות היו באופן הטבעי. כעת עולים מדרגה. כעת העולם יכיר את ה' במדרגה יותר גבוהה. לא בשם אלוקים שזה טבע אלא בשם הויה. מעכשיו ה' יופיע בעולם בדרגה חדשה של הופעה אלוקית שמעל הטבע. הופעה ניסית. הופעה שרואים ממש בעיניים את ריבונו של עולם שהוא פועל ושולט על הטבע. בשביל זה צריך שפרעה לא יתן לישראל לצאת, ואז צריך לגאול אותם בכוח ואז יופיעו הניסים. כל המהלך הזה של ההתעקשות של פרעה שמביא גזרות וקשיים לישראל, הכול בשביל ההופעה האלוקית והניסים שהקדוש ברוך הוא רוצה לעשות לישראל. אם פרעה היה נותן לישראל לצאת, לא היו רואים את יד ה' הגלויה. צריך היה להיות המהלך הזה כדי שהקדוש ברוך הוא יופיע באופן ניסי.

ביד חזקה וזרוע נטויה – לפרסם לדורות שעים ישראל עם ה'

כעין זה מסביר בעל 'הנתיבות' גם בפירושו על הגדה של פסח - 'מעשה ניסים', על המשפט בהגדה: "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלוקינו שם ביד חזקה ובזרוע נטויה". למה צריך להגיד לנו שיצאו ביד חזקה ובזרוע נטויה. העיקר שהיינו עבדים ויצאנו מעבדות לחירות, למה חשוב לספר שמצרים קיבלו מכות. אולי היו שם כאלה נשים וילדים שלא היו ראויים לעונש, והיו מכות מצרים כאלה כבדות, אולי זה לא היה מידתי, ואולי היו כאלה שלא אשמים, אז למה להזכיר "ביד חזקה ובזרוע נטויה"? והוא משיב שזה כל השבח שאנחנו משבחים להקב"ה, שהקב"ה התגלה עלינו בניסים ובאותות ובמופתים וראו כל ישראל וכל העולם כולו שיש ה' בעולם, והוא בוחר בעם ישראל ומוציא את עם ישראל ממצרים. לולי 'היד חזקה ובזרוע נטויה' לא היו יודעים.

לכן אנחנו אומרים 'למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו' 'למוציא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו', כל מכה שהקב"ה נתן במצרים זה לעולם חסדו, כי התברר שהקדוש ברוך הוא בחר בנו, ומעכשיו אנחנו עמו, והוא צריך תמיד לעולם לשמור עלינו. גם אם במשך השנים יכול להיות שישראל לא יעשו רצון ה', הקדוש ברוך הוא לא יעזוב אותם כי שמו קשור בשם ישראל. הוא חייב תמיד לשמור עליהם. ולמה הקב"ה חייב – הוא הודיע לכל העולם כולו ביציאת מצרים על ידי האותות והמופתים שעם ישראל זה עם ה', ומאז כל מה שקורה לעם ישראל זה קשור לשמו יתברך. וח"ו כשישראל במצב של עבדות ושל גלות זה חילול ה', ולכן הקדוש ברוך הוא דואג להוציא את ישראל מהגלות כי יש כאן חילול ה', והכול בגלל "היד החזקה והזרוע הנטויה". אם כן, 'ויאמר אלוקים אל משה' עד עכשיו הופעתי במידה הזאת של אלוקים, אבל כעת עומדת להופיע מידה חדשה, מדרגה חדשה, ה' גורם שפרעה יכביד את לבו, כדי שתהיה הופעה של ניסים שהיא מעל הטבע.

גאולה בשביל הברית

יש עוד סיבה: "וְגַם הַקְּמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ" (שמות ו, ד), שהרי יש ברית, ואני צריך לקיים את הברית. אפשר להבין בעצם לא מגיע להם להיגאל אך אני התחייבתי להם. ישראל נמצאים במ"ט שערי טומאה ולא מגיע להציל אותם אבל כרתי איתם ברית. הבטחתי לאבות שאני גואל אותם ואני חייב לקיים מה שהבטחתי.

ואפשר להסתכל באופן יותר עמוק. הברית שכרת הקדוש ברוך הוא עם ישראל, מראה שיש קשר מהותי בין ישראל לקדוש ברוך הוא. עם ישראל הוא עם ה'. גם כשהוא יורד במדרגות, יורד מאד, זה חיצוני, זו לא המהות הפנימית שלו. בפנימיות הוא תמיד קשור בריבוננו של עולם. זה טבע של עם ישראל שהוא עם ה' שהוא ירא אלוקים, וטבע זה לא יתבטל לעולם, לפעמים טבע זה מוסתר עמוק מאוד ואינו נראה, וכלפי חוץ נראה שלא מגיע לישראל להיגאל, אך בפנים באמת מגיע. אנחנו עמו וצאן מרעיתו, אנחנו בניו! בנים לא יכולים להפסיק להיות

בנים. זו הכוונה "וגם הקימותי את בריתי איתם", יש ברית, ואני יודע שלפני ולפנים הם ראויים.

גלות מצרים – מבחינה פנימית ישראל מתעלים כל הזמן

זה מסביר את דברי המקובלים שמצד אחד חז"ל אמרו שישראל ירדו והגיעו למ"ט שערי טומאה, ומצד שני התורה ממשילה את מציאות ישראל במצרים כמציאות בתוך כור הברזל, ומשל שני כעובר במעי אמו. עובר במעי אמו גדל ומתפתח עד שמגיע הזמן לצאת ואז הוא יוצא או שעוזרים לו לצאת. זאת אומרת, עם ישראל במצרים התפתח והתקדם עד שהיה ראוי לצאת. לא שהוא ירד וירד.

איך נסביר את הדברים הללו - באמת מבחינה חיצונית הוא גדל עד שנהיה שישים ריבוא, נהיה עם. זה עובר במעי אמו מבחינת הטבע. ומבחינה רוחנית כאילו ירד, כל זה מבחינה חיצונית, ולעומת זה מבחינה פנימית זה היה כור ברזל שמזכך ומזכך עוד ועוד עד שנהיו ראויים לצאת. איך נסביר את הדבר הזה, הם הזדככו או ירדו, שני צדדים לדבר. מבחינה פנים פנימית, הגעגוע שלהם לגאולה והרצון להיגאל ולחזור אל הקדוש ברוך הוא, הלך והתגבר במשך השנים יותר ויותר.

לכן כשהקדוש ברוך הוא שלח את משה לומר להם שהקב"ה יגאל אותם, כתוב "ויאמן העם", העם מאמין, הוא חיכה לזה כל הזמן, זה היה בתוך ליבו. בהתנהגותם החיצונית, שנה אחר שנה, הם היו מושפעים מהסביבה וההתנהגות שלהם הלכה והשתנתה וירדה. בחוץ הם משתנים, ולפניי ולפנים הם מתגעגעים לריבונו של עולם, והגעגוע הזה הולך ומתחזק ומתעצם ככל שהשנים עוברות. כלומר שני המהלכים הללו התרחשו בו זמנית. מבחינה חיצונית ירידה, ומבחינה פנימית עלייה והתקדמות. מבחינה פנימית, הברית הזאת קיימת, עם ישראל קשור לריבונו של עולם בקשר בל ינותק ואי אפשר לשנות את זה. "לא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וּזְרַעְךָ אָמַר ה' מַעֲתָה יַעַד עוֹלָם". מבחוץ לפעמים יכולים להיות קלקולים, ולפניי ולפנים הקשר לא יכול להשתנות.

הקשר של ישראל לתורה קשר מוחלט

'וגם' - מידת החסד, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי" (שמות ו, ה) עוד דבר שמעורר את הגאולה, מעורר את הברית. "לכן אמר לבני ישראל אני ה'".

ממשיכה התורה ואומרת: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לך מורשה אני ה'" (שמות ו, ח), הביאור של מורשה – ירושה כפשוטו. הביטוי הזה נמצא רק בשני מקומות בתורה, כאן על ארץ ישראל וגם על התורה: "מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד). וחז"ל אומרים לנו אל תקרי מורשה אלא מאורשה, זאת אומרת, התורה היא לא ירושה היא מאורשת לעם ישראל, אומרים חז"ל (סנהדרין נט, ומדרש רבה שמות לג, ז) נפקא מינה שאם גוי לומד תורה זה נחשב כאילו בא על נערה המאורשה והוא חייב מיתה. התורה שייכת לעם ישראל ולא לגויים והיא מאורשת לנו.

הקשר של בני זוג הוא קשר לא מוכרח, הם יכולים להתחבר מאוד ולשמור תמיד על נאמנות זה לזה, ויכול להיות גם משבר בנישואין. אבל בירושה הבנים יורשים את ההורים שלהם, זה דבר מוחלט, לא משנה אם הבן מתנהג טוב או לא הוא יורש, זה דבר טבעי. ישראל כלפי ריבונו של עולם מצד אחד נקראים בנים ומצד שני כנסת ישראל נחשבת כלה של ריבונו של עולם. שיר השירים קורא לריבונו של עולם דוד ויש לו רעיה. דוד זה קשר משפחתי, זה דבר מוחלט, דוד לא יכול להפסיק להיות דוד, אבל רעיה יכולה להפסיק. ישראל קשורים בקדוש ברוך הוא בקשר כפול, קשר אחד מוחלט שלא יכול להשתנות ומבחינה חיצונית קשר שיכולים להיות בו לפעמים משברים, כמו ששיר השירים מתאר את המשברים. יכול להיות איזה נתק ואחר כך מתחברים בחיבור עוד יותר גדול.

ישראל ואורייתא הם חיבור שמבחינה מסוימת אין אפשרות אחרת. ישראל מאמינים בני מאמינים והקשר שלהם לקב"ה, הקשר של ישראל לתורה הוא קשר מוחלט. ואין אפשרות לשנות קשר זה. ולכן עם ישראל כל הזמן קשור עם התורה, ומבחינת כלל ישראל מעולם לא נפסק הקשר עם התורה. מבחינת הפרטים יש כאלה שיותר שומרים, ויש פחות שומרים, לפעמים יש שומרים מעטים, לפעמים שומרים רבים, אבל כלל ישראל לא הפסיק ולא יפסיק לשמור את התורה. מי ששומר הוא המייצג ומבטא את ענינם של ישראל. ישראל ואורייתא חד הוא.

אותו דבר ארץ ישראל. עם ישראל וארץ ישראל קשורים בקשר מוחלט. קשר שאין אפשרות לשנותו. מרן הרב באורות ארץ ישראל פרק א', מסביר שהקשר של עם ישראל עם ארץ ישראל זה לא קשר חיצוני, שאנחנו בארץ ישראל והיא זבת חלב ודבש, ועל ידי שאנחנו נמצאים פה אנחנו יכולים להתעלות במעלות של ארץ ישראל ולהיות יותר

מוצלחים, להקים כאן את המדינה ואת העם, ולהשיג מעלות בגשמיות וברוחניות. אלא הקשר שלנו עם ארץ ישראל הוא קשר עמוק וסגולי. ארץ ישראל היא לא אמצעי בשבילנו כדי לעלות ולעשות רצון ה', אלא מטרה. עם ישראל וארץ ישראל הם דבר אחד.

ההיסטוריה מוכיחה דבר זה. אלפים שנה היינו בגלות, ועם ישראל לא מתנתק מארץ ישראל ושואף כל הזמן לשוב אליה. אמנם מבחינה חיצונית נהיה נתק, אך לא מבחינה פנימית. לפי דעת הרמב"ם, תמיד היו יהודים בארץ ישראל, ולא יכול להיות שעם ישראל יפסיק להיות בארץ ישראל כי הקדוש ברוך הוא לא ימחק את אותות האומה מכל וכל. הרמב"ם אומר דברים אלו במצוות קידוש החודש (ספר המצוות, מצוות עשה, מצווה קנ"ג), שחיבים שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי אחרת לא יהיה אפשר לקדש חודשים. קידוש החודש אפשרי רק בארץ ישראל, ואם לא יהיו ישראל בארץ ישראל, לא תהיה אפשרות של קידוש החודש. על כן תמיד יהיו יהודים בארץ ישראל, ואפילו נמצאים עשר יהודים בארץ ישראל הם עם ישראל, ויש להם את הסמכות של הבית דין כביכול. כי כלל ישראל בארץ ישראל יכול למנות סנהדרין, וכיוון שיש לו הזכות למנות יש לו גם את הכוח לקדש את החודש, ואם הוא אומר שהיום ראש חודש אז מתקדש החודש.

הקשר של עם ישראל עם ארץ ישראל מעולם לא נותק לחלוטין. אמנם בפועל רוב עם ישראל נמצא בגלות, אבל בשורש עם ישראל תמיד מחובר. ואלה שהיו בארץ ישראל הם בעצם מבטאים את החיבור של עם ישראל לארץ ישראל. תמיד הייתה השתוקקות ורצון של עם ישראל לחזור לארץ ישראל למרות שהתפזרו בארבע רוחות השמיים ונמצאים בין האומות, ומושפעים מהאווירה שמסביב, ונמצאים בעולם מרוחק, ואף על פי כן תמיד השתוקקו לחזור לארץ ישראל. לא יאומן כי יסופר, אלפים שנה היו מנותקים זה מזה, בגלויות שונות, ואופיים שונים ותכונות שונות. גלויות שהיו סגורות, נפתחים השערים, ועולים יחד לארץ ישראל, מתאחדים בחזרה ביחד, עושים מניינים ביחד. זה מופת, זה לא טבעי. זה רק מפני שעם ישראל הוא עם ה', הוא עם שלא חי בדרך הטבע. המציאות שלו היא לא מציאות טבעית.

עם ישראל קשור לארץ ישראל קשר בל ינותק, זו המורשה. אבל יש צד שגם מאורשה – כפי שהנביא אומר: "כִּי יִבְעַל בְּחֹר בְּתוֹלָהּ יִבְעָלוּךְ בְּנֵיךָ" (ישעיהו סב, ה) כלומר הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל הוא קשר כפול. מצד אחד קשר מוחלט, ומצד שני קשר שלפעמים יכול שלא להופיע בפועל, ויש משבר בין הארץ ובין העם, אבל מצד העומק הפנימי אין ניתוק. "וְנִתְּתִי אֶתְּהָ לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה'" (שמות ו, ח).

מכות מצרים – שיעורים באמונה

ואחרי ההבטחה לגאולה, מגיעות המכות. הקדוש ברוך הוא מראה את ידו הגדולה והחזקה ונותן שיעורים באמונה, שיעורים עמוקים מאוד, שיעורים כלל עולמיים על במת ההיסטוריה:

כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' בְּזֹאת תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' הִנֵּה אֲנֹכִי מִכָּה בַמָּטָה
אֲשֶׁר בְּיָדִי עַל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם (שמות ז, יז).

זה שיעור 'בזאת תדעו כי אני ה''. עכשיו תדעו. היאור זה האלוהים של מצרים. בלי היאור אין חיים במצרים. והנה הקדוש ברוך הוא מכה אותנו ומראה שהוא האלוהים, ולא היאור. המילה 'תדעו' מחדשת עכשיו ידיעה. אנחנו עכשיו מכירים את ריבונו של עולם. רואים את ידו הגדולה, את טובו ואת עוצמתו, וככל שיותר רואים, האהבה והרצון להידבק בריבונו של עולם הולכת וגדלה. מכת הדם, היא בחינה של ראייה. רואים את הדם, המים נהפכים לדם. כשאדם רואה את מעשה ה', את היד הגדולה של הקדוש ברוך הוא, את השינוי במציאות, את השליטה האלוקית, רואה את ריבונו של עולם הוא מתחבר, מידבק ומתקרב. זה השיעור הראשון.

השיעור השני - מכת הצפרדעים. אומר משה: "וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרֶךָ לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי אֵין כֹּה' אֱלֹהֵינוּ" (שמות ח, ו), שיעור חדש. מכת הצפרדעים הייתה בשמיעה. חז"ל אומרים שהצפרדעים היו מקרקרים יום ולילה, והם היו מעצבנים ומטרידים, ומצריים לא יכלו לסבול את הקרקור. הצפרדעים היו גם נכנסים לכל מקום, 'במיטותיהם ובמשארותם' שזה לא כל כך נעים, אבל גרוע מהכול היו הקולות הבלתי נסבלים.

הזהרה מסביר שקולות הצפרדעים שלא פסקו, הם גם כנגד ישראל שהם תמיד יום ולילה לא מפסיקים לקרוא בשם ה'. זו מכה של שמיעה. קודם הייתה ראייה ועכשיו שמיעה. שמיעה זה פסיבי. רואה מסתכל ונמשך, רואה את יד ה' הגדולה, רואה את מעשה ה', ואהבתו אל הקדוש ברוך הוא מתגברת ומתגלה. שמיעת הקולות זו פסיביות, לשמוע, זו בעצם מידת היראה. "למען תדעו כי אין כה' אלוקינו", אתה רואה שאין, אתה לא משיג אותה, זו מדרגה מבחינה מסוימת יותר גדולה מאהבה. יש אהבה שיותר גדולה מיראה, ויש יראה הגדולה מאהבה. בהתחלה חשבת שאתה משיג, ופתאום אתה רואה שאתה בכלל לא יכול להתקרב אליו, הוא כל כך גדול, מי אני בכלל שאתקרב, בהתחלה רוצה להתקרב ואחר כך נסוג.

היראה והאהבה שני צדדים של הופעת האמונה

הרמב"ם בפרק שני מיסודי התורה מסביר כשאדם לומד על גדולת ה' ומבין עד כמה היא גדולה, הוא מתמלא באהבה ורצון להתקרב אל הקדוש ברוך הוא, ואז פתאום הוא מתבונן איך אני בכלל יכול להתקרב - גדולתו כל כך גדולה! אז הוא נרתע לאחוריו וחושב שהוא בכלל לא יכול להשיג את ה', ואחר כך חוזר חלילה, מין רצוא ושוב כזה בטבע האדם. כשאדם מתבונן בגדולה האלוקית, מוכרחת להיות התנועה הזאת של התקרבות והתרחקות, רצוא ושוב כזה. אין כה' אלוקינו, מידת היראה, אני לא יכול להתקרב, האדם עומד ומתבטל כלפי הגדולה האלוקית. כך גם בהמשך במכות ערוב ודבר. במכת הערוב נאמר:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בְּבֹקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פָרְעָה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאִמְרָתְ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: כִּי אִם אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת עַמִּי הַנִּנְי מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָדְךָ וּבַבְּתִיךָ אֶת הָעֵרֹב... וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֲמַד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת שָׁם עָרֹב לְמַעַן תִּדְעֶ כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבְּךָ הָאָרֶץ (שמות ח, טז - יח).

עכשיו הופעה של אני ה', לא אין כה' אלא כי אני ה', עכשיו תדע כי אני ה' בקרב הארץ, כלומר במכת הערוב, שוב מתבוננים ורואים את יד ה' הגדולה, רוצים את קירבת ה', זה היה במכת הערוב. אחר כך באה מכת דבר:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בְּבֹקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פָרְעָה וְאִמְרָתְ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעֵבְרִים שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת כָּל מַגְפָּתַי אֶל לְבָדְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָדְךָ בְּעִבּוֹר תִּדְעֶ כִּי אִין כְּמִנִּי בְּכָל הָאָרֶץ (שמות ט, יג-יד).

קודם אמרנו 'כי אני ה' בקרב הארץ', תתבונן, תראה, תסתכל, ועכשיו 'אין כמוני' זו שיליה, אין אפשרות להשיג אותו. כלומר מכירים את הקדוש ברוך הוא שאין עוד כמותו. פעם תדע, ופעם תדע שאין. תדע שיש, ותדע שאין, רצוא ושוב כזה, לימודים בהתבוננות בגדולה האלוקית. פעם רואים את הגדולה ורוצים מאד את קרבתו ופעם רואים את הגדולה ומפחדים להתקרב אליו, ומתבטלים אליו. ושוב רוצים להתקרב וככה חוזר חלילה.

מדרגת הניסים ומדרגת משה רבנו

בכל המכות האלה נאמר 'כה אמר ה'', זו מדרגה מסוימת של השגה. חז"ל אומרים לנו שכל הנביאים ניבאו ב'כה', משה רבינו התנבא ב'זה הדבר'. משה רבינו מדרגה מיוחדת. בזמן המכות גם משה רבנו עדיין לא במדרגה הזאת. אחרי מתן תורה, משה רבנו במדרגה חדשה, והוא מדבר ב'זה'. 'זה' זו מדרגה של כאילו להצביע, משה רבינו רואה באספקלריא המאירה. הנבואה שלו במדרגה גדולה ועליונה יותר מהנבואה של שאר הנביאים.

המדרגה של הניסים זו מדרגה מסוימת. זו לא מדרגה של לראות את ה' בכל הטבע והמציאות, אלא רואים את ריבונו של עולם בניסים ובנפלאות. כל מכה ומכה משה רבינו פותח ואומר 'כה אמר ה''. כלומר הופעה אלוקית במדרגה מסוימת של הופעה עליונה אלוקית, ויש מדרגה מעליה 'זה הדבר'.

כאן הקדוש ברוך הוא מופיע בניסים. כפי שאנחנו אמרנו זו מדרגה גדולה מאוד, כי אם לא מכירים את הקדוש ברוך הוא בכל המציאות, זו הדרך להכיר את הקדוש ברוך הוא על ידי הניסים והנפלאות.

כמובן שיש מדרגה עוד יותר גדולה והיא שהעולם ישיג את הגדולה האלוקית בטבע, ויראה שכל מה שקורה עכשיו זה על ידי ריבונו של עולם, ולא רק כאשר הקדוש ברוך הוא משנה את הסדרים, רואים את יד ה'. כדי להגיע למדרגה הגדולה צריכים קודם להיות במדרגה הזאת של הכרת ה' דרך הניסים.

יציאת מצרים היא מקבעת בעם ישראל את הכרת הגדולה האלוקית. את האמונה העצומה והמוחלטת, את האהבה והיראה שהם הביטויים של האמונה בה'.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ב

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11